

นางเฒ่าแก่พาออกไปพระราชทานแก่สมเด็จพระอนุชาธิปัตย์ ซึ่งในกาลนั้น
ยังประทับอยู่ ณ พระราชวังศรียุทธยาภิรมย์เป็นส่วให้หลวงตามประเพณีที่ได้กล่าว
มาแล้ว และเป็นชายอย่างเต็มทีตามลักษณะ เช่น หม่อมสว่าง หรือ
หม่อมทองอยู่ในกรมพระราชวังหลังในรัชกาลที่ ๓ คือ บรรดาพระโอรส
และธิดาในหม่อมมนต์ได้เป็นพระองค์เจ้าทุกพระองค์ และชั้นหลานเป็น
หม่อมเจ้า ผิดกันว่านางห้ามอื่นๆ ต่อมาย้ายเสด็จมาอยู่ ณ วังบูรพาภิรมย์
ภายหลังถึงอนิจกรรมในเรือนขังของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์
ซึ่งจอดอยู่ ณ ท่าหน้าวังบูรพาภิรมย์ สิ้นชีพเมื่อตามเสด็จประพาสหัวเมือง
ฝ่ายเหนือพอกลับมาถึง

หม่อมมนต์นั้นนับตามทางราชินิกุลรัชกาลที่ ๒ เป็น ร. ชั้น ๖ แต่
ในทางราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ เป็น ส. ชั้น ๗

หม่อมเลียม ส. ชั้น ๗ เป็นธิดาหลวงศุภมาศวรา (สอาด) จังหวัด
เพชรบุรี บุรพชนเป็นชาวเพชรบุรีตลอดมา มีพระธิดา ๓ องค์ คือ

๑. นามว่า “หม่อมเจ้าทิพดัมพณี” เป็นพระธิดาองค์แรก เติม
อยู่ ณ วังบูรพาภิรมย์ ภายหลังไปอยู่ ณ พระภักดีดา คือ กรมหมื่นชุมพร
เขตอุดมศักดิ์ตลอดมาจนถึงสิ้นชีพิตักษัย

หม่อมเล็ก ส. ชั้น ๗ เป็นธิดานายคำมอดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชกาล
ที่ ๕ และเป็นหลานพระนมค้ายในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์
วรเดช บุรพชนทางชนกมาแต่พระมหาโยชานิก (สาย) มีบุตรชื่อ “สุตใจ”
เป็นนายขานนายเวรกรมวัง คือ สามีพระนมค้ายนั้น ส่วนพระนมค้าย

บุรพชนสืบสายมาแต่พระยาธรรมปโรหิต (แก้ว) เป็นธิดาพระยามหา
นิเวศนาหารักษ์ (ยัง) ผู้ที่ได้สร้างวัดเพี้ยยัง ในคลองประทุมวัน ใกล้
วัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร และพระนมคดียันนั้นเป็นมารดานายดำ
บิดาหม่อมเล็ก ซึ่งมีนามสกุลว่า “ยังใจยุทธ” มีพระโอรสและธิดา (มาก
จักกล่าวแต่) ๔ องค์^(๑) คือ

ที่ ๑. ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้ารำไพประภา”

ที่ ๒. ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าอาภาภัสด์วงศ์”

ที่ ๓. ช. ยังไม่มีพระนาม สมญาว่า “น้อย” (พระองค์เจ้าพรพงศ์
ภาณุเดช)

ที่ ๔. ช. ยังไม่มีพระนาม สมญาว่า “นิด” (พระองค์เจ้านรเศรษฐ
สุริยลักษณ์)

บรรดาพระโอรสและธิดาในหม่อมเล็กนั้นอยู่ณะวังบูรพาภิรมย์ เป็น
ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสและธิดา ร. ชั้น ๘

(๕) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ร. ชั้น ๘ (พระ
โอรสพระองค์เจ้าพรณราย) มีนางห้ามหลายคนต่างมีพระโอรสและธิดา
(จักกล่าวแต่) ๓ คน คือ

ญ. หม่อมราชวงศ์ปัทม ร. ชั้น ๘ (ธิดาพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์)
เป็นนางห้ามสระบัวหลวงตามประเพณีตามทักกล่าวแล้ว นับว่าเป็นชายา
แต่ไม่ได้มีลักษณะอย่างเช่นชายาของสมเด็จพระอนุชาธิปัตย์ ๒ หรือชายา

(๑) ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ทรงยกศักดิ์เป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าทั้ง ๔
พระองค์

ของกรมพระราชวังหลังในรัชกาลที่ ๑ ดังกล่าวแล้ว และบุตรของ
หม่อมราชวงศ์ปลื้มเล็กได้กล่าวแล้วเหมือนกัน บัดนี้จักกล่าวแต่ว่ามี
พระธิดา ๑ องค์ คือ

ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าปลื้มจิตร”

ญ. หม่อมราชวงศ์ โต. ร. ชั้น (ธิดาหม่อมเจ้าชายแดง ใน
พระองค์เจ้าจันทร) ทางบุรพบุรุษกล่าวแล้ว ทางบุรพสตรี (ไม่ทราบ)
มีพระธิดา ๕ องค์ คือ

ที่ ๑ ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าประโดมจิตร”

ที่ ๒ ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าดวงจิตร”

ที่ ๓ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้ายาใจ”

ที่ ๔ ช. (ยังไม่มีนาม) สันนิษฐานว่า “งั่ว” (เพดาร์ถ)

หม่อมมาลัย ส. ชั้น ๖ (ได้ถูกไล่ออกจาก) มีพระโอรส ๑ องค์ คือ

ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าเจริญใจ” เป็นพระโอรสองค์แรก บัดนี้

เสด็จออกไปทรงศึกษาวิชาในประเทศยุโรป ประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

บรรดาพระโอรสและพระธิดา ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรา

นุกัตติวงศ์ เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสและธิดา ร. ชั้น ๖

(๕) กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ อ. ชั้น ๕ มีนางห้ามต่างมี

พระโอรสและธิดามากหลาย จักกล่าวแต่ที่เป็นพิเศษและเกียจข้อง คือ

หม่อมใหญ่ สุจริตกุล อ. ชั้น ๕ และเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๖

เป็นธิดาเจ้าพระยาทิพวันนาสมนตรี (หงส์) พี่ยาวมชนนีของพระโอรส

นิยม (๑) นับว่าเป็นชายา มีพระโอรสและธิดา (มาก จักกล่าวแต่)
๒ องค์ คือ

๑. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าสุทธาดีโนทัย” เป็นพระโอรสองค์แรก
ในชายา

๒. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าอัมพรธมาน” เป็นพระธิดาองค์แรก
ในชายา

ทั้ง ๒ องค์ เป็น อ. ชั้น ๖ แต่หม่อมเจ้าอัมพรธมาน เป็น ต.
ชั้น ๘ ด้วย เพราะพระภคินีเป็น ร. ชั้น ๘

หม่อมด้าย สกฤต ชูโต อ. ชั้น ๖ ทางราชินิกุลรัชกาลที่ ๒ เป็น
ธิดาหลวงพิทักษ์อาภรณ์ (สมบุญ) อ. ชั้น ๕ มีพระโอรสและธิดา (มาก
จักกล่าวแต่) ๑ องค์ คือ

๑. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์” เดิมประทับอยู่วัง
พระชนกเป็นธรรมเนียม ต่อมาประทับอยู่บ้านนางห้าม ในคลองบางกอกใหญ่
จังหวัดธนบุรีได้ บิดนไปประทับอยู่ณเสนาบดีทศกรังเบอดิน ประเทศ
เยอรมันนี้ เพราะเป็นราชทูตประจำประเทศนั้น หม่อมเจ้าไตรทศ
เป็น อ. ชั้น ๖ หรือ อ. ชั้น ๗ ทางราชินิกุลรัชกาลที่ ๒

อนึ่ง เมื่อได้กล่าวถึงสกฤต ชูโต ขึ้นในที่นี้ สดมควรจะอธิบายไว้
เล็กน้อยเพื่อเป็นตัวอย่างเช่นสายอื่น ๆ บุรพบุรุษของหม่อมด้ายมาแต่
สกฤตชาวบางช้าง อันเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๒ เช่นกล่าวแล้ว ดับต่อมาถึง

(๑) ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมราชินี

(๒) ต่อมาทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

เจ้าคุณพระไอยการภูโต ผู้เป็นพี่ร่วมพระชนนี กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ ๓ มีธิดาผู้ ๑ ชื่อ “มิ่ง” เป็นภรรยาพระยาสมเด็จทิบาล (เลื้อ) ทั้ง ๒ นับเป็น อ. ชั้น ๓ มีบุตรและธิดาหลายคน (จกเกล้าแต่) บุตรคน ๑ คือ เจ้าพระยาพลเทพ (เอี่ยม) เป็น อ. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดามาก (จกเกล้าแต่) บุตรคน ๑ คือ หลวงพิทักษ์อาภรณ์ (ส้มบุญ) อ. ชั้น ๕ ซึ่งเป็นบิดาของหม่อมดะม้าย เดิมหม่อมดะม้ายอยู่กับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี แล้วพระราชทานให้เป็นนางห้ามกรมพระเทวะวงศ์วโรปการ หม่อมดะม้ายจึงนับว่าเป็น อ. ชั้น ๖ และเป็น อ. ชั้น ๕ ในทางเป็นนางห้ามกรมพระเทวะวงศ์

หม่อมอมบ อ. ชั้น ๕ บุตรีนายลำอาน อมาตยกุล มีพระโอรส (จกเกล้าแต่) ๑ องค์ คือ

ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าศรีเทพพงศ์” เป็น อ. ชั้น ๖ เพราะมีนางห้ามเกี่ยวข้องทางสายเชยพิทลุง

หม่อมปุ่น อ. ชั้น ๕ (สกุติโตไม่ทราบ) มีพระโอรส (จกเกล้าแต่) ๑ องค์ คือ

ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้ามรุพรพันธุ์” เป็น อ. ชั้น ๖ และเป็น ข. ชั้น ๘ ด้วย เพราะเป็นพระภักดีดา ร. ชั้น ๘

บรรดาพระโอรสและธิดา ในกรมพระเทวะวงศ์ ๖ เป็น อ. ชั้น ๖ เว้นแต่บางองค์ ที่เป็นพิเศษเป็นอย่างอื่น ๆ ตามแผนที่กล่าวมาแล้ว

(๖) กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา อ. ชั้น ๕ มีนางห้าม (ที่ปรากฏคนเดียว) คือ หม่อมเอม (สกุลโตไม่ทราบ) เป็น อ. ชั้น ๕ เหมือนกัน มีพระโอรสและธิดา (มาก จักกล่าวแต่) ๓ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าธานีวัฑ” เป็นพระโอรสองค์แรกสืบพระวงศ์^(๑)

ที่ ๒ ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าประวาศสวัสดิ์” (ประสูติขณะประเทศอังกฤษ)

ที่ ๓ ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าสุมตมาตย์”
บรรดาพระโอรสและธิดาในกรมขุนพิทยลาภเป็น อ. ชั้น ๖ เว้นแต่ทั้ง ๒ องค์ข้างท้ายเป็น ส. ชั้น ๘ เพราะเป็นชายาของ ร. ชั้น ๘

(๗) กรมพระดำรงราชานุภาพ อ. ชั้น ๕ มีนางห้ามมาก เป็น อ. ชั้น ๕ ต่างมีพระโอรสและธิดามากหลาย (จักกล่าวแต่)

หม่อมเจื้อย (สกุลโตไม่ทราบ) นับว่าเป็นชายา มีพระโอรสและธิดาหลายองค์ (จักกล่าวแต่) องค์ ๑ คือ

ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าจุลดิศ” เป็นพระโอรสองค์แรกสืบพระวงศ์

หม่อมนวน (สกุลโตไม่ทราบ) มีพระธิดาจักกล่าวแต่องค์เดียว คือ

ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าพร้อมเพราพรรณ”

บรรดาพระโอรสและธิดาในกรมพระดำรง ๗ เป็น อ. ชั้น ๖ เว้นไว้แต่หม่อมเจ้าพร้อม เป็น ส. ชั้น ๘ ด้วย เพราะเป็นชายาของ ร. ชั้น ๘

(๑) ต่อมาทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า พ.ศ. ๒๔๖๕

(๘) กรมพระนเรศรวรฤทธิ์ อ. ชั้น ๕ ม้านางห้ามหลายคน
เป็น อ. ชั้น ๕ ต่างมีพระโอรสและธิดามาก (จักกต่างแต่)

หม่อมสุภาพ (สกุลใดไม่ทราบ) บุรพชนเป็นรามัญ นับว่าเป็น
ชายา มีพระโอรสและธิดาหลายองค์ (จักกต่างแต่) องค์ ๑ คือ

ช. ทรงนามว่า “พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กิตติภากร” เป็นพระโอรส
องค์แรกสืบพระวงศ์ เดิมเป็นหม่อมเจ้า ได้เป็นพระองค์เจ้าในรัชกาล
ที่ ๖ น ประทับอยู่วังไกล่ปากคลองตลาด จังหวัดพระนคร บัดนี้ประทับ
อยู่ณระดัณทูตกรุงปารีส เพราะเป็นราชทูตอยู่ในประเทศฝรั่งเศส

หม่อมเข้ม (สกุลใดไม่ทราบ) เป็นรามัญ มีพระโอรสและธิดา
หลายองค์ (จักกต่างแต่) องค์ ๑ คือ

ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าวรรณวิทย์”

บรรดาพระโอรสและธิดา ในกรมพระนเรศวร เป็น อ. ชั้น ๖ เว้นแต่
หม่อมเจ้าวรรณวิทย์ เป็น ต. ชั้น ๘ ด้วย เพราะเป็นชายาของ ร. ชั้น ๘

(๙) กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย อ. ชั้น ๕ ม้านางห้ามหลายคน
เป็น อ. ชั้น ๕ ต่างมีพระโอรสและธิดามาก (จักกต่างแต่)

หม่อมเจ้าสุภาพศัพทกร พระธิดากรมหมื่นจรัสพร ราชตระกูลฝ่าย
พระราชวังบวร รัชกาลที่ ๔ นับว่าเป็นชายา มีพระโอรสและธิดาหลายองค์
(จักกต่างแต่) องค์ ๑ คือ

ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าจันทจุฑา”

อนึ่ง เมื่อได้กล่าวนามราชตระกูลฝ่ายพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๔
ขึ้นดังนี้แล้ว สัมควรกับบรรยายไว้ให้ทราบเช่นสกุลอื่นด้วย บุรพชนของ

หม่อมเจ้าสุธาสินี พัทธสีมา ทางชนก คือ กรมหมื่นจรัสพรพัฒน์ เป็นพระบรม
 ราชวงศ์จักรี ต้นเดิมได้ก่อกำเนิด แยกย้ายกันในตอน อ. ชั้น ๔ คือ
 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงพระนามว่า “เจ้าฟ้าจุฑา
 มณี” ก่อนได้ทรงรับพระบรมราชานุญาตให้ทรงกรมเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุน
 อิศเรศวรรังสรรค์ เป็นสมเด็จพระบรมราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ ในพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ มี
 พระธิดาเป็นอันมาก ผู้ ๑ เป็นเจ้าจอมมารดาของกรมหมื่นจรัสพรพัฒน์ บุรพ
 ชนของหม่อมเจ้าสุธาสินี พัทธสีมา ทางชนนี คือ หม่อมเจ้าเดือนเพ็ญประริดา
 กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ในรัชกาลที่ ๒ เป็นชายาของกรมหมื่นจรัสพร
 พัทธสีมา องค์เป็น อ. ชั้น ๕ มีธิดา คือ หม่อมเจ้าสุธาสินี พัทธสีมา เป็น อ.
 ชั้น ๖ ผู้เป็นชายาในกรมหมื่นมหิศร อ. ชั้น ๕

หม่อมกลีบ (สกุลโตไม่ทราบ) มีพระโอรสและธิดา (หลายองค์
 จักกล่าวแต่) ๒ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าถาวรมงคลวงศ์” เป็นพระโอรส
 องค์แรก ทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ประเทศอังกฤษ

ที่ ๒ ธ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าประสงค์ดม” ได้เข้าไปอยู่กับ
 พระนางเจ้า พระราชเทวีในรัชกาลที่ ๕

บรรดาพระโอรสและธิดากรมหมื่นมหิศร อ. ชั้น ๖ เว้นแต่
 หม่อมเจ้าประสงค์ดม เป็น ธ. ชั้น ๘ ด้วย เพราะเป็นพระชายา ร.ชั้น ๘

บัดนี้ จักกล่าวถึง ร. ชั้น ๘ ในสายกรมหมื่นมณฑลพิทักษ์
 คือไป คือ

(๑) หม่อมมนเรนทรราชา (หม่อมราชวงศ์ มโนรส) ร. ชั้น ๗ (บุตรกรมหมื่นนฤบาลมุนาตย์) เป็นบุตรใหญ่สืบตระกูล มีภรรยา และบุตรธิดา (ไม่ทราบชื่อ)

(๒) ญ. หม่อมราชวงศ์พวงผลา ร. ชั้น ๗ (ธิดากรมหมื่นนฤบาลมุนาตย์) เป็นธิดาพระองค์เจ้าไชยรัตน์โรภาส พระโอรส กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ มีโอรส ๑ องค์ คือ

ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าไชยโชติมุข”

บรรดาหลานกรมหมื่นนฤบาล ๖ เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๗

อนึ่ง เมื่อได้กล่าวนามกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ขึ้นดังนี้แล้ว สัมควรกับบรรยายให้ทราบไว้ด้วยเหมือนกัน พระบุรพชนของกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ทางพระชนกมาแต่พระบรมราชวงศ์จักรี สืบต่อมาถึงพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็น อ. ชั้น ๔ ดังกล่าวแล้ว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า ๖ มีพระดนมเอกคน ๑ คือ เจ้าจอมมารดาेम ธิดาเจ้าด้วบุญมี บุรพชนเป็นจีน นามเป็น อ. ชั้น ๔ เหมือนกัน มีพระราชโอรสและธิดา ๓ องค์ (จักกล่าวแต่) องค์ ๑ คือ

กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญนี้ เดิมเป็นหม่อมเจ้าในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าในรัชกาลที่ ๓ ปรากฏนามว่า “ยอร์ชอชิงตัน” ครั้นเมื่อพระชนกได้รบพระบวรราชาภิเษกในรัชกาลที่ ๔ แล้ว มีพระอิสริยยศก็ดเป็นพระองค์เจ้าในพระบวรราชวังตามพระราชประเพณี ทรง

(๑) หม่อมราชวงศ์เล็ก ว. ชั้น ๗ (บุตรพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์) ดัฎฐ หีรวงศ์ มีภรรยา (ที่ทราบ) ๑ คน ชื่อหม่อมราชวงศ์แจ่มแจ่ม (ธิดาพระองค์เจ้าจิตราภรณ์ ในกรมหมื่นมหิศวศิวธิราช รัชกาลที่ ๕) ดัฎฐ นพวงศ์ ทั้ง ๒ มีธิดา ๑ คน คือ
ญ. ชื่อ “หม่อมหลวงพวงพินธุ์”

อนึ่ง บุรพชนของหม่อมราชวงศ์เล็ก ไต่กล่าวมาแล้ว ลำดับนี้จัก
ชอกล่าวบุรพชนของหม่อมราชวงศ์แจ่มแจ่มผู้เป็นภรรยา เหตุว่าเป็นตัก
ที่แปลกมายังไม่ไต่กล่าวไว้ ทางพระบรมราชวงศ์จักรีไม่ต้องกล่าวซ้ำอีก
จักกล่าวแต่ทางบุรพตวีของกรมหมื่นมหิศวราชโอรส ต้นเดิมมาแต่พระ
เจ้ากรุงธนบุรี ทรงนามว่า “ดิน” มีต้นมและพระโอรสธิดามาก (จัก
กล่าวแต่คนเดียว) คือ พระอินทรอำไพ ซึ่งเดิมย่อมเป็นพระองค์เจ้าใน
รัชกาลกรุงธนบุรี ภายหลังต้องถดถอยสืบยักตึงตามชนกเรียกว่า “คุณ”
ครั้นถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดเกล้าฯ ให้มีบรรดาศักดิ์ตามนามที่กล่าวแล้ว
เช่น พระองค์อินทร์ ผู้พี่ พระอินทรอำไพ มีบุตรและธิดามากเหมือนกัน
(จักกล่าวแต่) ธิดาคน ๑ ชื่อ “น้อย” เป็นพระสนมเอกในรัชกาลที่ ๔

คือ เจ้าจอมมารดาของกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ ผู้มีพระโอรสและธิดา
 มากหลาย พระโอรสองค์แรก คือ พระองค์เจ้าจิตรภรณ์ บิดาของหม่อม
 ราชวงศ์แจ่มแจ้ง ต่อกุด นพวงศ์ ดังกล่าวแล้ว ส่วนบุรพตวีรของหม่อม
 ราชวงศ์แจ่มแจ้ง มาแต่สกุลเทพหัสดิน คือ มารดาเป็นธิดาพระยาราชภักดี
 (ช้าง) เป็นพระบรมราชวงศ์จักรีอีกทาง ๑ เหตุฉะนั้นและการที่ธิดาหม่อม
 ราชวงศ์เล็กกับหม่อมราชวงศ์แจ่มแจ้ง มีนามว่า “พวพันธ์” นั้นได้สม
 ชื่ออยู่ เพราะการที่พระบุษัน ร. อ. ข. ด. อะไร ๆ ให้แจ่มแจ้งก็เป็นอย่าง
 ซ้ำซ้อนกันนัก จักขอจัดเอาไว้ว่า “หม่อมหลวงพวพันธ์” คนนี้เป็น ร.
 ชั้น ๘ เพราะเป็นธิดา ร. ชั้น ๗ ตามความมุ่งหมายที่ได้กล่าวถึงราชินิกุล
 รัชกาลที่ ๓ นี้

(๒) หลวงฤทธิธนายเวร (โนรี) ร. ชั้น ๗ (บุตรพระองค์เจ้า
 ประเสริฐศักดิ์) ต่อกุด ศิริวงศ์ มีภรรยาชื่อหม่อมราชวงศ์นกแก้ว
 ราชตระกูลทางกรมพระราชวังหลัง เป็น อ. ชั้น ๗ มีบุตรและธิดา (ที่ทราบ)
 ๓ คน คือ

๑. ชื่อ “หม่อมหลวงอุดม”

(๓) ญ. หม่อมราชวงศ์ปลื้ม ร. ชั้น ๗ (ธิดาพระองค์เจ้า
 ประเสริฐศักดิ์) เป็นชายาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ มี
 ธิดา ๑ องค์ ได้กล่าวมาแล้ว

(๔) ข. หม่อมราชวงศ์สมพูน ร. ชั้น ๗ (บุตรพระองค์เจ้า
 ประเสริฐศักดิ์) ต่อกุดศิริวงศ์ ไม่ทราบชื่อภรรยาและบุตรธิดา

บรรดาหลานพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ทั้งปวง เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะ
เป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๗

บัดนี้ ถึงลำดับที่จักกล่าวถึง ร. ชั้น ๘ ทางพระชนนีเพ่ง คือไปใน
สายท่านนิมหรือรอด ร. ชั้น ๔ คือ

(๑) หลวงอินทรมนตรี (ศรีสิทธิ) ร. ชั้น ๗ (บุตรพระนม
ปริก) ก่อนออกอุปสมบทเป็นภิกขุ มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร
๓ คน คือ

ช. ชื่อ “ปาน”

(๒) เจ้าจอมมารดาต ร. ชั้น ๗ (ธิดาพระนมปริก) เป็น
พระสนมรัชกาลที่ ๕ มีพระราชโอรส ๑ พระองค์ ได้กล่าวพระนามไว้แล้ว

(๓) ญ. เปลก ร. ชั้น ๗ (ธิดาพระนมปริก) เป็นภรรยา
พระยาไชยนิทน์ (เชย) ช. ชั้น ๗ สกต ไชยนิทน์ มีบุตรและธิดา
หลายคน (จักกล่าวแต่) ๓ คน คือ

ช. ชื่อ “เชย” เป็นหลวงจ่านางาเวศ ราชनाव

ญ. หม่อมผาด ร. ชั้น ๗ (บุตรพระนมดัมฤทธิ) เป็นนางห้าม
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ มีพระโอรส ได้กล่าวพระนามมาแล้ว

(๑) ญ. เพะหรือเพิม ร. ชั้น ๗ (ธิดาพระพิพัฒน์) เป็น
ภรรยาพระยาศักดาภิเดชวรฤทธิ (ตัน) บุตรพระยาภิไชยสงคราม (อ่ำ)
อัมมานนท์ พี่น้องต่างมารดากัน มีบุตรและธิดาหลายคน (จักกล่าวแต่)
คน ๓ คือ

ช. ชื่อ “เฉลิม”

๒. ญ. ฝว. ร.ชั้น ๗ (ธิดาพระพิสัยภู) เป็นภรรยาพระยา
ณรงค์วิไชย (เกอ) บุตรพระอินทรเทพ (ทับ ทพนันท์) น้องชาย
ร่วมมารดา กับพระยาพิไชยสงคราม (อ่ำ อัมรานนท์) มีบุตรธิดาคน
(จกกล่าวแต่) คน ๑ คือ

๑. ชื่อ “วาศ” เป็นนายร้อยเอกทหารบก

บรรดาบุตรธิดา ร.ชั้น ๗ ในสายท่านฉิมหรือรอด ทั้งปวงเป็น
ร.ชั้น ๗ เพราะเป็นบุตรธิดา ร.ชั้น ๗

บัดนี้ถึงลำดับสายเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร.ชั้น ๔ บรรดาพระโอรส
ธิดาหรือบุตรธิดา ร.ชั้น ๗ อันเป็น ร.ชั้น ๗ ทาง กรมหมื่นมาตยา
พิทักษ์ ได้กล่าวแล้ว จกกล่าวในสายอื่น ๆ อันเป็นบุตรธิดาของ
ท่านฉ่อง มีสายท่านน้อย ร.ชั้น ๔ เป็นต้น ซึ่งเป็น ร.ชั้น ๗ ต่อไป คือ

นายหรั่ง ร.ชั้น ๗ (บุตรจางวางเล็ก) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ)
มีธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑. ญ. ชื่อ “สมบุญ”

ที่ ๒. ญ. ชื่อ “เลื่อน”

นายกลิ่น ร.ชั้น ๗ (บุตรจางวางพ่วง) มีบุตรธิดา ๒ คน

ที่ ๑. ช. ชื่อ “พูน”

ที่ ๒. ญ. ชื่อ “ผาด”

(๑) ญ. หม่อมหลวงผาด ร.ชั้น ๗ (ธิดาพระนมบาง) เป็น
นางห้ามหม่อมเจ้าคำรบในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ (พระองค์เจ้าปราโมทย์)
ในรัชกาลที่ ๒ เป็น ช.ชั้น ๗ มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์ประนต”

(๒) ช. หม่อมหลวงเวก ร.ชั้น ๗ (บุตรพระนมบาง) มีภรรยาชื่อ “ปิ่น” สกุลเขมร เป็น ต.ชั้น ๗ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “เบญจ”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “วัน”

ญ. เปลี่ยน ร.ชั้น ๗ (ธิดาพระพิบูลย์ อ่อน) เป็นภรรยา นายสาย ข.ชั้น ๗ บุตรและธิดา (ไม่ทราบชื่อ)

นายร่ำและนายเอม ร.ชั้น ๗ (บุตรนายเอี่ยม) มีภรรยา และบุตรธิดา (ไม่ทราบชื่อ)

บรรดาบุตรและธิดา ร.ชั้น ๗ ในสายท่านน้อย ร.ชั้น ๕ มีภรรยา แล้วบ้างยังบ้าง ชื่อบุตรและธิดาออกจากที่กล่าวแล้วยังไม่ทราบ แต่ทั้งปวงคงเป็น ร.ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร.ชั้น ๗

อนึ่ง สายพังระยา ภรรยาพระยาเทพอรชุน (แดง) ผู้เป็นสามีของท่านน้อย ร.ชั้น ๕ ซึ่งเป็นสายเขมร ในชั้นที่ ๘ (ที่ทราบ) มีอยู่บ้าง ถึงกระนั้นก็เป็น ข.ชั้น ๘ (จกกล่าวไว้ตามแต่ที่ได้ทราบ) คือ

(๑) ญ. ถนอม ข.ชั้น ๘ (ธิดา ญ. ศีตา) มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “ประคิษฐ”

(๒) ญ. นิด ข.ชั้น ๘ (ธิดา ญ. ศีตา) มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “สันติ”

(๓) พระอนุรักษโยธา (เสก) ข.ชั้น ๘ (บุตร ญ. ศีตา)

มีธิดา คือ

ญ. ชื่อ “สวาศ”

บรรดาบุตรและธิดา อ. ชั้น ๗ ในสายเขยนี้ เป็น อ. ชั้น ๘ เพราะ
เป็นบุตรและธิดา อ. ชั้น ๗

ลำดับถึงกาลที่จะต้องกล่าวถึงบุตรและธิดา ร. ชั้น ๘ ในสายนายแขก
ร. ชั้น ๕ ทางพระกรรมสิทธิ์ กับท่านสวน ร. ชั้น ๕ ด้วยกัน อันเป็นบิดา
มารดาท่านศาต ร. ชั้น ๖ ภรรยาพระยาไชยสุรินทร (เจียม) คือไป

หลวงฤทธิชัยเวร (พูด) สักกเทพหัสดิน ร. ชั้น ๗ (บุตร
ท่านศาต) มีภรรยาชื่อ “เลื่อน” สักก คฤหบดี มารดาเป็นสักก
สุรคุปต์ และเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ ซึ่งนับว่าเป็น ส. ชั้น ๗ มีบุตร
และธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ผาด” เดิมเป็นหลวงภูวนาถนฤบาล แล้วเป็นพระ
ต่อมาเป็นพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ (๑)

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ละม้าย”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “จำรัส” เดิมเป็นหลวงอภิบาลภูวนารถ แล้วเป็น
พระ (๒) นามอย่างเดียวกัน

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “เพ็ญ”

ทั้ง ๔ คนนี้เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๗

อนึ่ง สักกทางท่านศาตก็ดี ทางพระยาไชยสุรินทร (เจียม) ซึ่ง
เป็นสักกเทพหัสดินก็ดี ได้กล่าวบุรพชนมาแล้ว แต่บุรพชนทาง ญ. “เลื่อน”

(๑) แล้วเลื่อนเป็นพระยาเทพหัสดิน

(๒) เดียวนี้เป็นพระยาอานภาพไศรภ

ภรรยาหลวงฤทธิ (พูด) ซึ่งกล่าวไว้ว่าเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ นั้น
 จักไม่เป็นการแจ่มแจ้ง เพราะบรรดาบุตรและธิดาหลวงฤทธิ (พูด)
 กับ ญ. เตือน นั้น พัวพันคาบเกี่ยวกันหลายทางนัก จักอธิบายไว้พอ
 เป็นเค้า คือ เตือน เป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ ทางมารดา มาแต่ท่านปิ่น
 ธิดาคน ๑ ของพระยารัตนจักร (หงส์ทอง) ซึ่งเป็นบิดาท่านม่วง ไวยิกา
 ของพระชนนีในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ท่านปิ่นเป็นน้องนาง
 (ผู้ ๑ ซึ่งมีมากด้วยกัน) ของท่านม่วง ทุกคนในชั้นนี้นับทางราชินิกุล
 รัชกาลที่ ๓ ต้องเป็น อ. ชั้น ๓ สายสะโพก และท่านปิ่นนี้เป็นภรรยา
 พระยาสุรเสนา (คุ้ม) ทั้ง ๒ นมบุตรและธิดามาก (จักกล่าวเฉพาะ
 แต่) บุตรคน ๑ คือ พระยาราชสุภาวดี (ปาด) อ. ชั้น ๔ นมบุตรและ
 ธิดามากเหมือนกัน (จักกล่าวแต่) ธิดาคน ๑ คือ ท่านพักทอง สกุด
 สุรคุปต์ อ. ชั้น ๕ เป็นภรรยาพระยาจำเริญบด (เดช) สกุด ๑ฤทธิเดช
 อีกสกุดหนึ่งต่างหาก ทั้ง ๒ นมธิดา คือ ญ. เตือน เป็น อ. ชั้น ๖ แต่
 เป็น ส. ชั้น ๗ ด้วย เพราะเป็นภรรยา ร. ชั้น ๗ คือ หลวงฤทธิ (พูด)
 เทพหัสดินดิ้งกล่าวแล้ว

อนึ่ง ในลำดับนี้ได้อ้างไว้ถึงสายเขย ทางสกุดเทพหัสดิน อ. ชั้น ๗
 ด้วย จักต่อสายนั้นใน อ. ชั้น ๘ นั้นไว้ด้วย คือ

พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สินธุ์) อ. ชั้น ๗ (บุตรพระยาไชยสุรินทร์
 เจียม) มีภรรยา (จักกล่าวแต่) คน ๑ ชื่อ “โปรง” นมบุตร
 และธิดา (แต่ที่ทราบ) คือ

๑. ชื่อ “สุณัฏฐ์”

พระยาธรรมศักดิ์ (สนั่น) ^(๑) อ.ชั้น ๗ (บุตรพระยาไชยสุนทร
(เจียม) มีภรรยาชื่อ “ถวิล” ดูกุด ตัดลักษณะ (ธิดาพระยาศรีสุนทร
โวหาร กระจมด) มีบุตรและธิดา (แต่ที่ทราบ) คือ

๑. ชื่อ “กำร”

๒. ชื่อ “ไฉไล”

พระยานุกิจวัตร (สันทิต) อ.ชั้น ๗ (บุตรพระยาไชยสุนทร
เจียม) มีภรรยาและบุตรธิดา (ไม่ทราบ)

๓. เสี่ยม อ.ชั้น ๗ (ธิดาพระยาไชยสุนทร เจียม) เป็น
ภรรยาพระบริบูรณ์โกษากร (ผ่อง) ดูกุด ชาติกะพุกณะ (บุตร
พระยาไชยวัชรราชเศรษฐี (ผวด) มีบุตรและธิดา (ที่ทราบ) คือ

๑. ชื่อ “แพ”

พระอุภัยพิพากษา (ชลอ) อ.ชั้น ๗ (บุตรพระยาไชยสุนทร
เจียม) มีภรรยาและบุตรธิดา (ไม่ทราบ)

พระอนุพาทย์ (ศิริ) อ.ชั้น ๗ (บุตรพระยาไชยสุนทร เจียม)
มีภรรยาชื่อ “อ่อง” (บุตรพระยาเพชรพิไชย สิงห์ โต) มีบุตรและ
ธิดา (ที่ได้ทราบ) คือ

๑. ชื่อ “เอื้องฟ้า”

(๑) ต่อมาเป็นเจ้าพระยา

บรรดาบุตรและธิดา อ.ชั้น ๗ ในสกุลเทพหัสดินทั้งปวงเป็น อ.ชั้น ๘
เพราะเป็นบุตรและธิดา อ.ชั้น ๗ ด้วย

ส่วน ร.ชั้น ๘ ในสำนายนายแซกทางจางวางหนู ร.ชั้น ๕ อีกพวก
หนึ่งนั้น

นายมล มหาเด็ก ร.ชั้น ๗ (บุตรพี่) มีภรรยา (ชื่อไรไม่ทราบ)
(สกุลใดไม่ทราบ) เป็น อ.ชั้น ๗ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ณ. ชื่อ “สอาด”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ประมุต”

ที่ ๓ ณ. ชื่อ (ไม่ทราบ)

ณ. เปี่ยม ร.ชั้น ๗ (ธิดาพระรักษาเทพ เป้อ) เป็นภรรยา
ร้อยตรีกรมตำรวจพระนครบาล (ชื่อและสกุลใดไม่ทราบ) เป็น ช.ชั้น ๗
มีธิดา (ที่ทราบ) คือ

ณ. ชื่อ “นุ่น”

บรรดาบุตรและธิดา ร.ชั้น ๗ ในสำนายนายแซกเป็น ร.ชั้น ๘ ส่วน
ร.ชั้น ๘ ในสำนายนายฝรั่งนั้นไม่ปรากฏว่ามีอีก ถ้ามีก็เป็น ร.ชั้น ๘ เหมือนกัน
เพราะเป็นบุตร ร.ชั้น ๗ ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย

บัดนี้ถึงกาลที่จะต้องกล่าวถึงสายพัสดุ ร.ชั้น ๘ (ตามที่ทราบ)
ไม่มีชื่อที่จะต้องกล่าวอีก ดังที่กล่าวไว้ในตอน ร.ชั้น ๗ นั้น จักกล่าว
ได้แต่ว่า บรรดาบุตรและธิดาที่จะสืบต่อจาก ร.ชั้น ๘ ในสายพัสดุนั้น
เป็น ร.ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร.ชั้น ๘

ส่วนสายพัสดุทางกรมหมื่นไกรสรวิชิต ซึ่งเป็นสายเขยนั้น ก็ไม่ทราบชื่อที่จักกล่าวอีก เว้นไว้แต่บุตรและธิดาหม่อมหลวงเดือน ซึ่งจะงดไว้กล่าวเมื่อถึง ร.ชั้น ๘ ทางที่เป็นบุตรและธิดาหม่อมเจ้าทศศิริวงศ์ ร.ชั้น ๘ จักกล่าวในที่นี้แต่ว่า บรรดาบุตรและธิดา อ.ชั้น ๗ ซึ่งเป็นสายเขยทางพัสดุนั้นคงเป็น อ.ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา อ.ชั้น ๗ สายเขย เว้นแต่จะเป็นพิเศษสัมพันธ์กับ ร.ชั้นใด ๆ ก็เป็น ร. ต่อชั้นนั้นลงมา เช่นบุตรและธิดาหม่อมหลวงเดือนดังกล่าวแล้ว

ลำดับมาถึงสายเขยทางทองมอญ ตามระเบียบก็ไม่มีชื่อผู้ที่ควรจดใน อ.ชั้น ๘ นี้สักคนนัก แต่สมควรจะจดไว้เป็นตัวอย่าง เช่นสายพระศรีวิโรจน์ (หม่อมอ่อน) เป็นต้นว่า

พระยารสทิธิเสวีวัตร (สอาด) อ.ชั้น ๗ (บุตรพระยาไชยนิพนธ์เขย) มีภรรยาชื่อ หม่อมราชวงศ์ลำปางค์ (ธิดาหม่อมเจ้าฉันทยา ในกรมหลวงวรศักดิ์ดาพิศดารรัชกาลที่ ๒ พระบรมราชวงศ์จักรี) มีบุตร (จักกล่าวแต่) คือ

ช. ชื่อ “ออ”

นอกนั้นหลานพระยาไชยนิพนธ์ (เขย) กับแปดก ร.ชั้น ๗ จักได้กล่าวในตอนบุตรและธิดา ณ.แปดก นั้น

รวมความว่าบรรดา อ.ชั้น ๗ ในสายหม่อมอ่อน นอกจากเป็น ร. ด้วยแล้วนั้น เป็น อ.ชั้น ๘ เพราะเป็นสายเขย

ด้ายหม่อมทิม (มารดาคุณอำพัน) คือ พระยาศรีกฤดากร^(๑)
 (หม่อมหลวงวราหะ) อ. ชั้น ๗ (บุตรเจ้าพระยาเทเวศร์) มีภรรยา
 มาก คือ หม่อมราชวงศ์สถาพร (ธิดาหม่อมเจ้าเจ็ก ในกรมหมื่นมเหศวร
 รัชกาลที่ ๔) มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “ ศิววงศ์ ”

บรรดาหลานเจ้าพระยาเทเวศร์ ด้ายหม่อมทิมเป็น อ. ชั้น ๗ เพราะ
 เป็นบุตรและธิดา อ. ชั้น ๗

การที่ยกเอาพระยาศรีกฤดากร (วราหะ) ขึ้นกล่าวเป็นตัวอย่างไว้
 เพราะมีดั่งกุดดัมพันซ์หลายสาย ยากที่จะอธิบายในที่นี้ให้แจ่มแจ้ง แต่
 เห็นว่าทุกสายที่เกี่ยวข้องนั้นได้บรรยายไว้แล้ว จักกล่าวอีกก็จะซ้ำไป

ด้ายหม่อม (ที่ไม่ทราบชื่อ) (ภรรยานายก ร. ชั้น ๓) บรรดาที่
 เป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๗ ในสายนั้น เป็น ร. ชั้น ๘ ทุกคน เพราะเป็น
 บุตรและธิดา ร. ชั้น ๗

บัดนี้ถึงกาลที่จักกล่าวถึงสายพระนมรอน้องนางพระชนนี เพิ่ง ที่
 ด้ายด้อมมาเป็น ร. ชั้น ๘ ต่อไป

หลวงฤทธิชัยเวร (พุด) ร. ชั้น ๗ (บุตรท่านดาต) ได้กล่าว
 มาในทางสายพระक्रमหิร (ชู่) แล้ว จักไม่กล่าวซ้ำในทางนี้อีก แล
 ผู้ที่เป็น ร. ชั้น ๗ ในสายพระนมรอนทางท้าวศรีธวัช (ดัม) ใน ร. ชั้น ๘
 ก็ไม่ทราบว่าใครที่ควรจักกล่าวได้อีก จึงรวมความไว้ว่า บรรดา ร. ชั้น ๘
 ในสายพระนมรอนั้น เป็น ร. ชั้น ๘ ทุกคน เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๗

(๑) เดิมนั้นเป็นพระยาเทเวศร์วงศวิวัฒน์

บัดนี้ถึงด้วยนายน้อยของยาพระชนนีเพ่งต่างพระชนนี ดื่บไปใน ร.
ชั้น ๗ คือ

ญ. เปลี่ยน ร. ชั้น ๗ (บุตรนายแก้ว) เป็นภรรยาหัตถวงสุนทร
(แก้ว) เป็น ข. ชั้น ๗ มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “เหิงยม”

นายยม ร. ชั้น ๗ (บุตร ญ. เมือง) มีภรรยาชื่อ อ้ม เป็น ต.
ชั้น ๗ มีบุตรเดธิดา ๒ คน คือ

ญ. ชื่อ “ปริก”

ช. ชื่อ “เยอน”

(๑) นายเอี่ยม ร. ชั้น ๗ (บุตร ญ. พู่) มีภรรยาชื่อ เพ็ง เป็น
ต. ชั้น ๗. (จักกต่างแต่) บุตร ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “หฺร่น”

(๒) ญ. อ้ม ร. ชั้น ๗ (ธิดา ญ. พู่) เป็นภรรยานายยม ร.
ชั้น ๗ (บุตร ญ. เมือง) มีบุตรเดธิดา คือ ญ. ปริกแต่นายเยอนที่กล่าว
แล้ว

ญ. แจ่ม ร. ชั้น ๗ (ธิดาพระราชเศรษฐี ดั่ง) เป็นภรรยานายลับ
ร. ชั้น ๗ (บุตร ญ. นาค) (จักกต่างแต่) ธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ถนอม”

นายลับ ร. ชั้น ๗ (บุตร ญ. นาค) มีภรรยา คือ ญ. แจ่ม ร.
ชั้น ๗ (ธิดาพระราชเศรษฐี ดั่ง) มีธิดา คือ “ถนอม” คนเดียวกันกับ
ที่กล่าวแล้ว

(๑) พระยาจุฬา (สัน) ร. ชั้น ๗ (บุตรพระยาจุฬา ดิน) มีภรรยา คือ “ถนอม” ร. ชั้น ๘ (ธิดา ญ. แจ่มกับนายด้บ) คน ๑ ภรรยาด้กุดอื่นชื่อ “เขียน” อีกคน ๑ ต่างมีบุตรแต่ธิดามาก (จักกล่าวแต่) บุตรในถนอมคน ๑ คือ

ช. ชื่อ “ด่อน” เป็นหลวงราชเคียรฐิ ผู้ซึ่งจะด้บด้กุดต่อไป

(๒) หลวงศรีเนาวรัตน์ (เสม) ร. ชั้น ๗ (บุตรพระยาจุฬา ดิน) มีภรรยาชื่อ “แย้ม” เป็น ถ. ชั้น ๗ มีธิดา ๑ คน คือ ญ. ชื่อ “ยง”

(๑) หลวงนนทเกษ (ข้าง) ร. ชั้น ๗ (บุตรหลวงนนทเกษ แย้ม) มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร คือ

ช. ชื่อ “โชค” เป็นหลวงศรีวรขาน

(๒) หลวงศรียศ (น้ำ) ร. ชั้น ๗ (บุตรหลวงนนทเกษ แย้ม) มีภรรยาชื่อ “ปริก” ร. ชั้น ๘ (ธิดานายยิ้มกับอิม) มีบุตร ๑ คน คือ

ช. ชื่อ “ฉัน” เป็นหลวงศรียศ

นายผ่อง ร. ชั้น ๗ (บุตรพระศรียศ ยิ้ม) มีภรรยาชื่อ “แจ่ม” เป็น ถ. ชั้น ๗ จะกล่าวแต่ธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “เขียน”

บรรดาบุตรแต่ธิดา ร. ชั้น ๗ ในถ้านายน้อย น้อยยาพระชนนี เพิ่งทองปวง เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรแต่ธิดา ร. ชั้น ๗

บัดนี้ถ้านายน้อย น้อยนางพระชนนี เพิ่งต่างชนนด้บไป ใน ร. ชั้น ๘ แต่เวลานี้ (ตามท่ทราบ) ยังไม่มีด้วแต่มีนามที่จะกล่าวได้ จึงรวมความ

ไว้ว่า บรรดาบุตรเดธิดา ร. ชั้น ๗ ในลายท่านลำดับนี้ เป็น ร. ชั้น ๘ ทั่วไป
เพราะเป็นบุตรเดธิดา ร. ชั้น ๗

ราชินิกุลชั้น ๘

บัดนี้จะกล่าวถึงราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๘ ดับต่อไปตามลำดับ
ทางพระชนกजन ที่มเชื้อสายสืบต่อดำดับมาตามข้อที่ปรากฏใน ร.
ชั้น ๘ นั้น คือ

(๑) ญ. บู่ ร. ชั้น ๘ (ธิดา ญ. อันกับนายเล็ก ด้ายนายสว่าง ร.
ชั้น ๖) เป็นภรรยานายหวาด ร. ชั้น ๖ แต่เป็น ข. ชั้น ๘ ในทันด้วย มี
บุตร ๓ คนมีรายชื่ออยู่ในจำนวนบุตรนายหวาด ร. ชั้น ๖ นั้นแล้ว ในทัน
บุตรนายหวาดกับ ญ. บู่เป็น ร. ชั้น ๘ คือ เป็นทั้ง ร. ชั้น ๘ แด ร. ชั้น ๘ ด้วย

(๒) ญ. แป้น ร. ชั้น ๘ (ธิดา ญ. อันกับนายเล็ก) เป็นภรรยา
นายต่าง ร. ชั้น ๗ (บุตรนายกันกับ ญ. แพ ด้ายภรรยาอันนายนาค)
ในทันนายต่างเป็น ข. ชั้น ๘ มีบุตรเดธิดา ๕ คนมีรายชื่ออยู่ในจำนวนบุตร
เดธิดานายต่าง ร. ชั้น ๗ นั้นแล้ว ในทันบุตรเดธิดานายต่างกับ ญ. แป้น
เป็น ร. ชั้น ๘ คือ เป็นทั้ง ร. ชั้น ๘ แด ร. ชั้น ๘ ด้วย

(๓) ญ. ผ่อง ร. ชั้น ๘ (ธิดา ญ. อันกับนายเล็ก) เป็นภรรยา
นายเยี่ยม ร. ชั้น ๗ (บุตร ญ. เจียนกับนายยม ด้ายภรรยาอันนายนาค)
ในทันนายเยี่ยมเป็น ข. ชั้น ๘ มีบุตรเดธิดา ๕ คน มีรายชื่ออยู่ในจำนวน

บุตรเดธิตานายเขี่ยม ร. ชั้น ๘ นั้นแล้ว ในที่บุตรเดธิตานายเขี่ยมกับ
ญ. ผ่องเพน ร. ชั้น ๘ คือ เพนทั้ง ร. ชั้น ๘ แด ร. ชั้น ๘ ด้วย

นายเทียม ร. ชั้น ๘ (บุตร ญ. เด็กกับนายเทียบสาย ญ. คล้ำน่อง
นายสว่าง ร. ชั้น ๖) มีภรรยาชื่อ ทองอยู่ เพน ต. ชั้น ๘ มีธิดา ๑ คน คือ
ญ. ชื่อ “ประยงค์”

นายใหญ่ ร. ชั้น ๘ (บุตรนายพ่วง ญ. เขี้ยงสายภรรยาอัน้อยนายนาค)
มีภรรยาชื่อ “แดง” เพน ต. ชั้น ๘ มีธิดา ๑ คน คือ
ญ. ชื่อ “พู่”

บรรดาบุตรเดธิตา ร. ชั้น ๘ สายนายนาคนั้น ได้ทราบอยู่แต่เท่านั้น
นับว่าเพน ร. ชั้น ๘ ถึงมีหรือจะมี ร. ชั้น ๘ ในสายเหล่านี้ก็ บุตรเดธิตา
ก็เพน ร. ชั้น ๘ ทุกคน เพราะเพนบุตรเดธิตา ร. ชั้น ๘

ทางพระชนกแดพระชนนีร่วมกัน คือ บรรดาผู้ที่จับสืบสายเพน ร.
ชั้น ๘ ต่อจาก ร. ชั้น ๘ ก็มีลักษณะอย่างเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้ว แต่
จักกล่าวแต่สายที่ได้ระบุนามมาแล้วในชั้น ๘ นามไหนหมดสายที่ทราบได้
ก็เพนอันงัดเว้นไป ที่เหลืออยู่ทราบได้ จักกล่าวต่อไปตามระเบียบที่กล่าว
ไว้แล้วนั้น

ชนคนกคือสายพระองค์เจ้ามงคลเลิศ บรรดา ร. ชั้น ๘ ในสายนั้น
ไม่ปรากฏ ที่ทราบได้ก็แต่ชั้นหลานหม่อมราชวงศ์สว่าง ร. ชั้น ๘ จักขอ
งดไว้ไปกล่าวในตอนบุตรเดธิตาของพระ โอรสเดธิตาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม
พระจักรพรรดิพงศ์ เหตุฉะนั้นจึงถึงสายสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี
ต่อไปดังนี้

(๑) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ร.ชั้น ๘ (พระบรมราชโอรสในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามชื่อ คัทริน มีนามสกุลว่า ฤทธิพิณ โลก บรพชนเป็นคฤหบดีประเทศรัสเซีย เป็น ต. ชั้น ๘ มีศักดิ์เป็น หม่อม แถ่นับว่าเป็นชายา มีพระโอรสบันดั้น ๑ องค์ คือ

ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าจุฑาจักรพงศ์” ^(๑) เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรส ร. ชั้น ๘

ต่อมามีนางห้ามเป็นพระชายา คือ “หม่อมเจ้าชวลิต” ร. ชั้น ๘ (พระธิดากรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์) ในชั้นเป็น ต. ชั้น ๘ ด้วย

(๒) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรสรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามเป็นพระชายา คือ หม่อมเจ้าประสงค์สม เป็น ต. ชั้น ๘ (พระธิดากรมหมื่นมหิศวราชหฤทัยในรัชกาลที่ ๕) มีพระโอรสแต่ธิดา ๗ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าจุมภฏพงศ์บริพัตร” เดิมเป็น หม่อมเจ้า แต่มีพระอิสริยยศักดิ์เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโดยประกาศ ต่อดอกทั้งพระภาคาแลภคินี ซึ่งเป็นพระโอรสแต่ธิดาในหม่อมเจ้าประสงค์สม อันเป็นพระชายาในเจ้าฟ้านั้น

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง”

ที่ ๓ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าสุทธิดวงศวิจิตร”

(๐) ต่อมาทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า

ที่ ๔ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าพิสมัยรุฒมัตมัย”

ที่ ๕ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าจุไรทัศน์ศิริมาตย์”

ที่ ๖ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าจันทราภรณ์มณีน”

ที่ ๗ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าสุพรรณิชา”

บรรดาพระโอรสและธิดาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิจ
เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสและธิดา ร. ชั้น ๘

(๓) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามเป็นพระชายา คือ พระองค์เจ้าเฉลิมเขต
มงคล ร. ชั้น ๘ (พระธิดาสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) มี
พระโอรส ๓ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล” มีพระ
อิสริยยศศักดิ์เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า เพราะพระบิดาเป็นเจ้าฟ้า
แต่ตามอิสริยยศศักดิ์ของพระมารดาโดยราชประเพณีตลอดถึงพระภาดาเด
ภคินีซึ่งเป็นพระโอรสและธิดาในพระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคลนั้น

พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลองค์นี้ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
ทรงขอต่อพระบิดามารดาไปทรงทำนุบำรุงเลี้ยงไว้จนพระตำหนัก
พญาไทย ตั้งแต่นั้นมีชนมายุได้ ๒ ขวบเศษ ทรงพระเมตตาปราณีมาก
เสด็จประทับอยู่กับสมเด็จพระบรมราชินีนาถจนถึงทุกวันนี้^(๑)

ที่ ๒ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร”

ที่ ๓ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าอนุสรณ์มงคลการ”

(๑) เดิมนั้นทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ

บรรดาพระโอรสแต่ธิดาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนตมบุรีราเมศวร์ทั้งปวง
เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสแต่ธิดา ร. ชั้น ๘

(๔) กรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรสในรัช
กาลที่ ๕) มีนางห้ามหลายคนต่างมีพระโอรสแต่ธิดามาก จักกล่าวแต่ที่
เป็นพระชายา คือ หม่อมเจ้าอัมพรธมาน ๘. ชั้น ๘ (พระธิดากรมพระ
เทววงศ์ ในรัชกาลที่ ๔) มีพระโอรสแต่ธิดา (มาก จักกล่าวแต่)
๒ องค์ คือ

ที่ ๑ ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าอมรธมานดิษฐาน”

ที่ ๒ ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้ากมลปราโมทย์”

บรรดาพระโอรสแต่ธิดา กรมหลวงจันทบุรี ใน หม่อมเจ้าอัมพรธมาน
ก็ดี หรือในนางห้ามอื่น ๆ ก็ดีเป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสแต่ธิดา
ร. ชั้น ๘

(๕) กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรส
ในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามเป็นพระชายา ๒ องค์เป็น ๘. ชั้น ๘ (พระธิดากรม
ขุนพิทยลาภในรัชกาลที่ ๔) ทั้ง ๒ องค์ (องค์เดิมสิ้นชีพิตักษัยมีองค์ใหม่
แทน)

พระชายาเดิม คือ หม่อมเจ้าประวาศสวัสดิ์ มีพระโอรสแต่ธิดา
๓ องค์ คือ

ที่ ๑ ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าวิมลปัทมราช”

ที่ ๒ ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้านิภาศสวัสดิ์”

ที่ ๓ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าประคับศรีจิระประวดี”

พระชายาใหม่ คือ หม่อมเจ้าสุมตมดัย มีพระโอรส ๒ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้านันทคณาธร”

ที่ ๒ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าเชษฐาจิระประพันธ์”

บรรดาพระโอรสธิดาในกรมหลวงนครไชยศรีเป็น ร. ชั้น ๘ เพราะ
เป็นพระโอรสธิดา ร. ชั้น ๘

(๖) กรมหมื่นสิงหวิกรมเกรียงไกร ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรส
ในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามเป็นพระชายา คือ หม่อมเจ้าพร้อมเพราพรรณ
ธ. ชั้น ๘ (พระธิดากรมพระดำรงราชานุภาพในรัชกาลที่ ๕) มีพระโอรส
ธิดา ๓ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าทรงวุฒิไชย”

ที่ ๒ ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าอุทัยเฉลิมตาท”

ที่ ๓ ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าสุภาวพรรณ”

บรรดาพระโอรสธิดาในกรมหมื่นสิงหวิกรมเกรียงไกรเป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็น
พระโอรสธิดา ร. ชั้น ๘

(๗) กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรส
ในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามต่างมีพระโอรสธิดามาก จักกล่าว
แต่ที่เป็นพระชายา คือ หม่อมเจ้าทิพยดัมพันธ์ ร. ชั้น ๘ (พระธิดา
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) มีพระโอรส ๒ องค์ คือ

ที่ ๑ ช. ทรงนามว่า “พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา” เดิมเป็น
หม่อมเจ้า แล้วเป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโดยประกาศณะเพราะพระองค์

เดี่ยวแต่ทรงพระเยาว์ โดยเหตุที่พระมารดาเป็นพระธิดาองค์แรกของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ในฐานะทรงพระกรุณาเป็นพิเศษ

ที่ ๒ ข. ทรงพระนามว่า “หม่อมเจ้ารังษิยากร”

บรรดาพระโอรสธิดากรมหมื่นชุมพรในหม่อมเจ้าทิพยธัมมพันธ์ศักดิ์ หรือในนางห้ามอื่น ๆ ก็เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสธิดา ร. ชั้น ๘

(๘) กรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้ามหลายคนต่างมีพระโอรสธิดาหลายองค์ จักกล่าวไว้แต่องค์เดียว คือ

ข. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าสุริยนต์”

บรรดาพระโอรสธิดากรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส ทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นพระโอรสธิดา ร. ชั้น ๘

(๙) กรมหมื่นกำแพงเพชรอรรคโยธิน ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้าม (แต่ที่ทราบ) เป็นพระชายา คือ พระองค์เจ้าประภาวดีทนต์มุต ร. ชั้น ๘ (พระธิดาสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์) มีพระโอรสธิดา ๒ องค์ คือ

ที่ ๑ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้ามยุรฉัตร” มีพระอิสริยยศศักดิ์โดยประกาศเป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า เพราะพระมารดาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า ส่วนพระบิดาเป็นพระองค์เจ้าทรงกรม แดพระภคินี ซึ่งเป็นพระโอรสธิดาในพระองค์เจ้าประภาวดีทนต์มุต ก็เป็นพระองค์เจ้าเช่นกัน

ที่ ๒ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร”

บรรดาพระโอรสเสด็จในกรมหมื่นกำแพงเพชรทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๙ เพราะเป็นพระโอรสเสด็จ ร. ชั้น ๘

(๑๐) กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ร. ชั้น ๘ (พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๕) มีนางห้าม ๒ คนเป็น ด. ชั้น ๘ เป็นพระชายา ๑ คือ หม่อมเจ้าวรรณวิไลย (พระธิดากรมพระนเรศวรในรัชกาลที่ ๕) มีพระธิดา ๑ องค์ คือ

ญ. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าพรรณเพ็ญแข” เป็นพระธิดาองค์แรกแต่ในพระชายา

นางห้ามอีกคน ๑ คือ หม่อมเทียม มีพระโอรส ๑ องค์ คือ

ช. ทรงนามว่า “หม่อมเจ้าเฝ้าเพ็ญพมน์” เป็นพระโอรสสืบพระวงศ์

พระโอรสเสด็จทั้ง ๒ องค์ของกรมหมื่นพิไชยนี้ เป็น ร. ชั้น ๙ เพราะเป็นพระโอรสเสด็จ ร. ชั้น ๘

(๑) กรมหมื่นอนุพงษ์จักรพรรดิ ร. ชั้น ๘ (พระโอรสสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์) มีนางห้ามมากเป็น ด. ชั้น ๘ ต่างมีบุตรเสด็จามาก จักกล่าวแต่ที่นับว่าเป็นชายา คือ หม่อมราชวงศ์สุก ราชตระกูลในกรมพระราชวังหลัง มีบุตรเสด็จในชายา (มาก จักกล่าวแต่) ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “หม่อมเจ้าดวงแก้ว”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หม่อมเจ้าแวจรร”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “หม่อมเจ้าเดรัจฉาน”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “หม่อมเจ้าวรรณวิเชียร”

บรรดาบุตรแต่ธิดากรมหมื่นอนุพงศ์ทิพย์พงษ์เปน ร. ชั้น ๔ เพราะเป็น
บุตรแต่ธิดา ร. ชั้น ๔

(๒) พระองค์เจ้าออสการ์นุทิส ร. ชั้น ๔ (พระโอรสองค์
เจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์) มีนางห้าม (ตามที่ทราบ) ซึ่งมีบุตร
แต่ธิดา ๒ คนเปน ต. ชั้น ๔ คน ๑ เปนนางห้ามดะโงให้หลวงพระวาทาน
นับว่าเป็นชายา คือ หม่อมหลวง ธิดาเจ้าพระยาสุรพันธ์ (เทศ บุนนาค)
ราชินิกุลรัชกาลที่ ๒ มีบุตรแต่ธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “หม่อมเจ้าศักดิ์ดาวดี”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หม่อมเจ้าสุรทกาด”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “หม่อมเจ้าอุบลรัตน์”

นางห้ามเดิมอีกคน ๑ ชื่อหม่อมจรัส (ดักดัดไม่ทราบ) มีบุตรแต่
ธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “หม่อมเจ้าดวงตา” เปนธิดาแรก

ที่ ๒ ช. ชื่อ “หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศรี”

บรรดาบุตรแต่ธิดา พระองค์เจ้าออสการ์ทิพย์พงษ์เปน ร. ชั้น ๔ เพราะ
เป็นบุตรแต่ธิดา ร. ชั้น ๔

(๓) พระองค์เจ้าประภาวสีชนฤมล ร. ชั้น ๔ (พระธิดา
องค์เจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์) เปนพระชายากรมหมื่นกำแพงเพชร
ร. ชั้น ๔ มีพระโอรสธิดาได้กล่าวมาในทางพระภักดีมาแล้ว

(๔) หม่อมเจ้าทศศิริวงศ์ ว. ชั้น ๘ (พระโอรสองค์โตเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์) มีนางห้ามเป็นชายา คือ หม่อมหลวงเดือนต์. ชั้น ๘ ธิดาเจ้าพระยาวิฑูรย์วงศ์ (หม่อมราชวงศ์คึก) ด้วยเชยทางพัทลุง มีบุตรธิดา ๔ คน คือ

- ที่ ๑ ข. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์พงศ์พรหม”
- ที่ ๒ ญ. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์ดัมพรพรณ”
- ที่ ๓ ญ. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์วรรณแวง”
- ที่ ๔ ข. ชื่อ “หม่อมราชวงศ์เกษมณ”

บรรดาบุตรธิดาหม่อมเจ้าทศศิริวงศ์ทั้งปวงเป็น ว. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรธิดา ว. ชั้น ๘

(๑) พระองค์เจ้านิพนธ์ฐานพงศ์ ว. ชั้น ๘ (พระโอรสองค์โตเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) มีนางห้ามเป็นชายา คือ หม่อมเจ้าวิไลกัญญา ต. ชั้น ๘ (พระธิดาองค์โตกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ) มีโอรส คือ

ข. หม่อมเจ้า (ยังไม่มีพระนาม)

(๒) พระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคล ว. ชั้น ๘ (พระธิดาองค์โตเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) เป็นพระชายาองค์โตเจ้าฟ้ากรมขุนตพระวิมาเมศวร ว. ชั้น ๘ มีพระโอรสได้ก่อดำมาในทางพระภักดีดาแก้ว

(๓) หม่อมเจ้าทิพยสัมพันธ์ ว. ชั้น ๘ (พระธิดาองค์โตเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) เป็นพระชายากรมหมื่นสุมพร ว. ชั้น ๘ มีพระโอรสได้ก่อดำมาในทางพระภักดีดาแก้ว

บัดนี้ถึงลำดับถ่ายพระองค์เจ้าพรรณราย ยังไม่มี ร. ๕ ที่จักกล่าว
เป็นอันต้องระงับไว้ ต่อไปถึงถ่ายพระราชโอรสเสด็จราชธิดาที่ ๔ ซึ่งเป็น
ถ่ายเขยต่าง ๆ บรรดาพระธิดาที่เป็น ด. ชั้น ๘ แลมีพระโอรสเสด็จเป็น
ร. ชั้น ๘ ได้กล่าวมาทางพระภักดีแล้ว จักกล่าวแต่ว่า บรรดา นอกจาก
นั้นที่เป็น อ. ชั้น ๘ มีบุตรเสด็จเป็น อ. ชั้น ๘ ถ่ายเขยต่อไปตาม
ลำดับ ส่วนถ่ายกรมหมื่นนฤบาทมธุมาศ แลถ่ายพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์
นั้น ก็ไม่ทราบว่ามีนามอันใดที่จักกล่าวใน ร. ชั้น ๘ นี้เหมือนกัน จึง
ไม่มีอันใดที่จะกล่าวในทางพระชนกชนนีร่วมกันแล้ว

บัดนี้ถึงลำดับที่จักกล่าวถึง ร. ชั้น ๘ ทางพระชนนีพึงต่อไปในถ่าย
ท่านนิมหรือรอด ร. ชั้น ๔ ก็ไม่มีผู้ใดที่จะต้องระบุนามมากจะมียุบั้งกัแต่

(๑) สายเจ้าจอมมารดาสด (ธิดาพระนมปริก) ก็ได้กล่าวมา
ในทางกรมหมื่นกำแพงเพชรแล้ว

(๒) สาย ณ. เปลก (ธิดาพระนมปริก) มีบุตรเสด็จอยู่
หลายคน เช่น หลวงจางงนาเวศ (เชื้อ) เป็นต้น เป็น ร. ชั้น ๘ มีบุตร
เสด็จหลายคน จักกล่าวพอเป็นตัวอย่างแต่คนเดียว คือ

ช. ชื่อ ชื่น เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรเสด็จ ร. ชั้น ๘

(๓) สายหม่อมผาด (ธิดาพระนมถัมฤทธิ์) ก็ได้กล่าวมาใน
ทางหม่อมเจ้าทศศิริวงศ์แล้ว

(๔) สายเพหรือเพิ่มเสด็จ (ธิดาพระพี่เลี้ยงภู) ใน ร. ชั้น ๘
(ตามที่ได้ทราบ) มีบุตร ๑ คนของผิ คือ นายร้อยเอกวาด ร. ชั้น ๘ มี

ภรรยาชื่อ ดัง่า เปน ต. ชั้น ๘ มีบุตรแต่ธิดาหลายคน (จักกล่าวเปนตัว
อย่างแต่) บุตรคน ๑ คือ

ช. ชื่อ “ สวาศ ” เปน ร. ชั้น ๘

จึงขอรวมความว่าบรรดาบุตรแต่ธิดา ร. ชั้น ๘ ในสายท่านนิมหรือ
รอดคนทองปวงนั้นเปน ร. ชั้น ๘ ทุกอัน

บัดนี้ถึงสายเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ร. ชั้น ๔ บรรดาผู้จะเป็น ร. ชั้น ๘
ได้กล่าวมาแล้ว จักกล่าวแต่สายอื่นๆ อันเป็นบุตรแต่ธิดาท่านผ่อง มีท่าน
น้อย ร. ชั้น ๔ เป็นต้น ถึงกระนั้นในชั้น ๘ (ตามที่ทราบ) ก็น้อยตัวนัก
จักยกตัวอย่างที่ทราบได้ในสายนายแซก ร. ชั้น ๔ ทางพระक्रमหิธร (อยู่) เช่น

(๑) พระยาพิไชยชาญฤทธิ (ผาด) ร. ชั้น ๘ บุตรหลวง
ฤทธิ (พุด) มีภรรยาอยู่บัดนี้ ๒ คน เปน ต. ชั้น ๘ ต่างมีบุตรแต่ธิดา
หลายคน

ภรรยาคน ๑ ชื่อ “ จันทน์ ” มีบุตร ๒ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ ผุดพันธ์ ”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “ ผู่พงศ์ ”

ภรรยาอีกคน ๑ ชื่อไป่ มีบุตรแต่ธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “ ผุดพันธ์ ”

ที่ ๒ ปญ. ชื่อ “ ผกผัน ”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ ผู่พันธ์ ”

บรรดาบุตรแต่ธิดาพระยาพิไชยชาญฤทธิ (ผาด) ทั้งปวงเปน ร. ชั้น ๘
เพราะเป็นบุตรแต่ธิดา ร. ชั้น ๘

(๒) พระอภิบาลภูวนาถ (จรัส) ร.ชั้น ๘ บุตรหลวง
ฤทธิ (พูด) มีภรรยา ๒ คนเป็น ต. ชั้น ๘ ภรรยาหลวงชื่อสังวณ มี
ธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “สว่างวงศ์”

ภรรยาเก่าชื่อ “แจ่ม” มีธิดา ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “จำลอง”

บรรดาบุตรและธิดาพระอภิบาลภูวนาถทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๘ เพราะ
เป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๘

(๓) ญ. เพี้ย ร. ชั้น ๘ ธิดาหลวงฤทธิ (พูด) เป็นภรรยา
พระปฐวิเวทวิศิษฐ์ (กระแต อมาตย์กุล) เป็น ข. ชั้น ๘ บุตรพระยา
อภัยรณฤทธิ (ถวิล) มีบุตรที่ทราบ คือ

ช. ชื่อ “ประสิทธิ์ฤทธิ”

บรรดาบุตรและธิดา ญ. เพี้ย ทั้งปวงเป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็น
บุตรและธิดา ร. ชั้น ๘

ตามระเบียบบันดิ่งสายพัสดุ ร. ชั้น ๘ และสายเขยทางพัสดุ
อ. ชั้น ๘ และต่อไปตามลำดับถึงสายเขยทางทองมอญ (ตามที่ทราบ
อยู่ในบัดนี้) ก็ไม่มีผู้ใดที่จักกล่าวได้อีกในชั้นที่เป็น อ. ชั้น ๘ นั้น จึงต้อง
รวมความว่า บรรดาผู้ที่เป้นบุตร ร. ชั้น ๘ หรือ อ. ชั้น ๘ ทั้งปวงก็เป็น
ร. ชั้น ๘ หรือ อ. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๘ หรือ อ. ชั้น ๘
ตามทางที่ได้สืบพันธุ์ หรือเกี่ยวของกัน

ต่อจากนั้นถึงกาลที่จะกล่าวถึงสายพระนมรดก นื่องนางพระชนนีเพ็ง
ที่สืบสายต่อมาเป็น ร. ชั้น ๘ ก็ไม่ทราบว่ามีอีกเหมือนกัน เว้นไว้แต่
ชั้นหลานหลวงฤทธิธนายเวร (พูด) ทางท่านส่วน ร. ชั้น ๕ ก็ได้กล่าว
มาแล้วในทางพระครูมหาร (อ) ผู้เป็นลำดับของท่านส่วนนั้นแล้ว ก็ต้อง
รวมความไว้เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้ว ว่าบรรดาบุตรและธิดา ร. ชั้น ๘ ใน
สายพระนมรดกนี้ เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๘

ตามลำดับขึ้นไปในสายนายน้อยน้อยยา และท่านลำดับนื่องนางพระ
ชนนีเพ็งต่างชั้น ทั้ง ๒ สายนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกัน คือรวมความว่าบุตร
และธิดา ร. ชั้น ๘ เป็น ร. ชั้น ๘ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๘ ฉะนั้น

ราชินิกุลชั้น ๑๐

บัดนี้ถึงกาลที่จะกล่าวในราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้นที่ ๑๐ ดับไป ได้
ตรวจดูทุกสายแล้ว ก็เป็นยากนักยากหนาที่จะหาชื่อผู้ใดมาจดลงไว้ให้
เป็นตัวอย่างได้ บังเอิญมาได้ ซึ่งควรจะเป็นที่นิยมยินดีนักหนา ทั้งได้ ใน
สายพระชนกชนนีร่วมกันด้วย ก็ย่อมเป็นมงคลอันอุดมของราชินิกุล
รัชกาลที่ ๓ ในสมัยนี้ ผู้นั้นคือ

หม่อมเจ้ากระมลปราโมทย์ ร. ชั้น ๘ พระธิดากรมหลวงจันทบุรี
นฤนาถ (พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ ในรัชกาลที่ ๕) อันร่วมใน
พระชายา คือ หม่อมเจ้าอัมพรธมาน พระธิดากรมพระเทววงศวโรปการ

ในรัชกาลที่ ๔ หม่อมเจ้ากรมชลปักษ์ ร. ชั้น ๘ นั้น เป็นชายใน
หม่อมเจ้ามรุพรพันธุ์ อ. ชั้น ๖ พระโอรสกรมพระเทวะวงศ์ ในชั้น
หม่อมเจ้ามรุพรพันธุ์นั้นนับว่าเป็น ข. ชั้น ๘ ด้วย ทั้ง ๒ องค์นั้น เวदान์กำลัง
จะมีพระโอรสหรือธิดา เมื่อประสูติออกมาเมื่อใด หม่อมราชวงศ์ผู้นั้น
เป็นตัว ร. ชั้น ๑๐ ขอความสวัสดีจงมีแก่ผู้ใดก็ได้เป็น ร. ชั้น ๑๐ (ตามที่
ทราบ)

เมื่อจกรวมความลงเป็นที่ยุติ แม้ ว่าด้วยได้มีผู้ที่เป็น ร. ชั้น ๘ มี
บุตรและธิดาอยู่แต่แต่ทราบไม่ได้ หรือจกมีต่อไปเมื่อใด ก็ควรเข้าใจว่า
เป็น ร. ชั้น ๑๐ ทั้งหมด ดังเช่นตัวอย่างอันได้กล่าวมาแล้วนั้นทุกประการ
นามกิตติความกิต ตามที่ได้เขียนมาตั้งแต่คนจนปถวนั้น ตามความ
รู้ความเห็นและตามพระที่ใดทราบมาเท่านั้น แม้จะผิดพลงขาดเกิน
ประการใด ขออย่าให้ ผู้ที่มื่อนามตามที่กล่าว หรือที่ควรจะมีแต่ไม่ได้ มี
นามอยู่นั้น ถือเอาว่าเป็นการหมิ่นประมาทระคายในทางใดทางหนึ่ง ผู้เขียน
ตั้งใจจะทำให้ ดีแก่ผู้ ที่มื่อนามเกี่ยวของแก่เรื่องนทุกประการ ทั้งขอวิงวอน
แก่ผู้ อ่านผู้ ฟัง เมื่อขอใดกระทบได้ไม่ต้องใจประการใด จงได้ให้อภัย
แก่ผู้เขียนซึ่งได้ตั้งใจโดยสุจริตทุกประการ

เขียนแล้วเสร็จ

ณ วังบูรพาภิรมย์

วันที่ ๓๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๙

ตัวอย่างแผนงานวิชาการ รัชกาลที่ ๓ สืบสาย ๑๐ ชั้นดังนี้

วันที่ ๓๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

สำนักหอสมุด